

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Utställningsetetiskt forum*.

Citation for the original published paper (version of record):

Barrett, M., Östberg, W. (2008)
Kunskapen som kan förnya de etnografiska museerna.
Utställningsetetiskt forum, (Juni)

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-15320>

UtställningsEstetiskt Forum

HEM ARKIV ESSÄER FORUM KONTAKT LITTERATUR RECENSIONER REPORTAGE SYNPOINTEN VÄRLDEN

DEBATTSVAR - Tropiska besvär

KUNSKAPEN SOM KAN FÖRNYA DE ETNOGRAFISKA MUSEERNA

I de etnografiska museerna i Norden finns 40.000 föremål från Kongo. På vilka vägar har de kommit hit? Det frågas i vandringsutställningen Kongospår, ett samarbete mellan de etnografiska museerna i Norden, däribland Etnografiska museet i Stockholm.

Besättning på flodbåtarna i den ökända belgiska plundringen av Kongo bestod till stor del av sjömän från Norden. Foto: Johan Hammar 1911

De etnografiska museerna har spelat ut sin roll och kommer att sprängas sönder inifrån, argumenterade Mirjan Shatanawi på UEForum. Två antropologer verksamma vid Etnografiska museet i Stockholm ser, trots allt, en möjlig framtid.

Det är en intressant och tankeväckande text Mirjan Shatanawi skrivit (UE Forum, april 2008). Hon är intendent vid Tropenmuseum i Amsterdam och finner sin uppgift närmast omöjlig. Etnografiska museer kan inte, skriver hon, undkomma sin historiska börda, att de växte fram under kolonialismens höjdpunkt. De skildrar världens "icke-halva", den konstruerade Andre, som det heter i den postkoloniala idétradition Shatanawi formulerar sig inom.

De etnografiska museerna försöker göra upp med det förflutna, men man lyckas inte, man reproducerar ohjälpligt rådande stereotyper, konstaterar Shatanawi. Varför? Jo, för att man inte tagit "itu med sitt grundläggande problem: dikotomin på vilket det är byggt. /.../ Tropenmuseum kan rädda sig självt endast genom att upplösa särskiljandet mellan västvärlden och resten." Men det sker inte och därför kommer de etnografiska museerna att sprängas sönder inifrån, skriver Shatanawi.

Vi håller med om den historiska diagnosen. Så länge de etnografiska museerna nöjer sig med att enbart förmedla de tidigare koloniserade folkens historia så är man förstas ohjälpligt kvar i ett statiskt "vi-dem"-tänkande. Men det känns rätt länge sedan det var så på de allra flesta

etnografiska museer, och, framförallt; vi delar inte Mirjan Shatanawis pessimistiska slutsats. Vi tror minst av allt att de etnografiska museerna är överspelade.

Ett problem med Shatanawis resonemang, som hon delar med andra postkoloniala tänkare, är att även kritiken av den koloniala världsbildens uppdelning mellan "primitiva" och "civiliserade" folk tenderar att låsa fast vårt tänkande vid just de kategorier den vill upplösa. Shatanawi tar lite för lätt på den intellektuella utvecklingen som skett inom de etnografiska museerna och, i ännu högre grad, inom den akademiska antropologin. Dessutom förenklar hon av retoriska skäl relationerna mellan dessa två fält, behandlar dem som om de vore synonymmer. I själva verket har alliansen mellan etnografiska museer och antropologiska institutioner mycket länge präglats av osäkerhet och pendlat mellan närhet och avståndstagande. Klyftan ökade under 1900-talets andra hälft då den akademiska antropologin distanserade sig från det materiella och exotiska, som hade varit de etnografiska museernas hörnpelare.

Fältarbetande antropologer söker inte kunskap "i sig" utan befinner sig i utforskande dialoger. Kunskap skapas i samförstånd med dem som förr var de beskrivna, "objekten". Ömsesidigheten är viktig. Det är inte fråga om vi och dem. Dagens antropologiska metoder har införlivat medvetenheten om hur forskningsobjekten ständigt skapas genom våra förförståelser.

Det antropologiska kulturbegreppet beskriver aktiva, verkande människor. Kultur är inte något man har ("masaierna gör si, nepaleser så...") utan något man skapar, den är ständigt föränderlig, i vardande. Antropologisk kunskap är inte något som finns där ute att hämta hem utan något som blir till i en deltagande och dialogisk förståelse.

Mirjan Shatanawi har rätt i att vi arbetar med en kolonialt belastad historia, men antropologin kan användas för att tydliggöra just detta. Istället för att reproducera kan museiantropologer lika gärna dekonstruera berättelserna om "den andre". Varför skulle just etnografier av alla texter vara oåtkomliga för ny förståelse? Det finns ett arbete att utföra, visst, men att säga att etnografisk kunskap per definition bekräftar stereotyper är en överdrift.

Själva poängen med antropologi är ju att ifrågasätta våra egna föreställningar och lyfta fram andra kunskaper och förhållningssätt.

Antropologins arbetsmetod, den deltagande observationen, bygger relationer. Antropologin utgör genom själva sin arbetsmetod en motkraft mot auktoritära kunskapsuppfattningar. I det antropologiska fältarbetet sammanförs skilda röster till ett gemensamt rum. Hur de kommer att tala och handla är ännu okänt, när man inleder en studie. Det är det som utforskas. I antropologin är den andre ett subjekt. Därmed uppstår kunskap genom dialog. Den skapas inte genom att forskaren betraktar ovanifrån, utifrån, utan genom deltagande; inifrån, underifrån. I samverkan.

Det är förstås sant att den som lyckas få forskningsanslag för antropologiska fältarbeten, om det nu är i Dar es Salaam eller i Danderyd, på ett sätt är privilegierad framför dem som blir hans eller hennes värdfolk. Men det innebär inte att gemensamma projekt inte skulle vara möjliga. Antropologisk kunskap är i själva verket bara möjlig som samhandling. Våra värdar kan vägra samarbeta, strunta i våra frågor, låta bli att lära oss sina vardagar. Men när vi samverkar blir den kunskap som skapas befriande.

Just för att de etnografiska museerna i första hand skildrar vardagsliv – och inte regenters och överheters historia – har de möjlighet att förmedla vardagens motstånd mot det som dikteras ovanifrån, att vara en motkraft mot överhetens historieskrivning.

Shatanawi har rätt i att de etnografiska museerna längre än antropologin som akademisk disciplin behöll ett fokus på "de andra" och att detta utgör en utmaning för museerna. Men det är också så att det sedan 1970-talet pågått en gradvis men radikal övergång till antropologins moderna kunskapssyn också på de etnografiska museerna. Genom antropologins motstånd mot etablerade sanningar kan etnografiska museer i själva verket vara motsatsen till det de anklagas för. Museerna blir röster för dem som annars inte talar i metropolen. Att avskaffa de etnografiska museerna vore att kapitulera för makten, för de som alltid har möjlighet att tala.

De radikala kollegor som tror sig tjäna Syd genom att stänga etnografiska museer har blandat samman vän och fiende. Är vi intresserade av att lära känna zapatisterna, indiska kvinnorörelser, afrikanska konstnärer och World Social Forum-aktivister, så är det på de etnografiska museerna det vore naturligt att möta dem.

På etnografiska museer kan besökare finna material för att ifrågasätta det konventionella och bredda sina perspektiv. Etnografiska museer kan ha den kvaliteten därför att antropologin inte använder sig av färdiga mallar för att förstå världen utan strävar efter att skildra kulturer inifrån, att se från oförutsedda håll. När de etnografiska museerna lyckas i sina utställningar och program öppnar sig nya världar. Då möter metropolens historieskrivning världens många andra versioner av historia och samtid. Det är inte fråga om en söndagsvandring bland regalier eller konstskatter utan möjligheten att fundera över vad livet kunde vara. Etnografiska museer är inte något man besöker utan något man använder sig av.

Mycket av det vi nu sagt skulle nog Mirjan Shatanawi hålla med om. Det vi skriver är inte en polemik så mycket som en kommentar. Men det finns en fråga till som hon tar upp och som, dessvärre, delvis urholkar det vi sagt. Hon skriver att museer är kommersiella inrättningar vars ledning och marknadsavdelningar jagar besökssiffror. Hmm. Det är sant. Problemet för de etnografiska museerna är inte uppdraget och inte längre de underliggande kunskapsvärldarna, utan att de ofta styrs av managers, pr-folk, tjänstemän, som själva inte har någon erfarenhet av de världar museerna handlar om och som förhåller sig anpassligt till marknad, departement och dagspolitik.

Antropologerna, i den mån de finns kvar, har marginaliserats. Det är ett stort misstag som ledningarna gör. De gör sig av med just den kunskap som kunde förnya de etnografiska museerna.

Text: Michael Barrett och Wilhelm Östberg

Michael Barrett, fil.dr. i kulturanthropologi, vikarierande Afrikaintendent vid Etnografiska museet.

Wilhelm Östberg, docent i socialantropologi. Afrikaintendent vid Etnografiska museet, f n tjänstledig för ett forskningsuppdrag vid Stockholms Universitet.

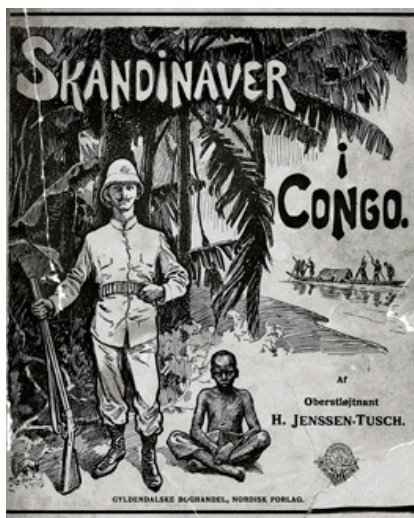

Bild ur utställningen Kongospår

SUMMARY

Summary (not a translation) of a comment written by Michael Barrett and Wilhelm Östberg to an article by Mirjan Shatanawi published at the website "UE Forum", April 2008.

The Comment is appreciative and largely in agreement with Shatanawi's article. However, the two anthropologists, who work at the Ethnographic Museum, Stockholm, take a more optimistic line with regard to the possibilities to renew the ethnographic museums than Shatanawi. Their comment is published under the heading "The knowledge that could renew ethnographic museums". What they refer to is a specific character of

anthropological knowledge; that it is created in co-operation between local communities and anthropologists. Therefore it has a potential to dissolve a dichotomisation between "us" and "them".

They argue that anthropological knowledge is created in co-operation with those who used to be 'study objects', but since long has emerged as subjects. Anthropological knowledge is not something to be collected "out there" but emerges from a participatory and dialogic process.

While M.S. is correct in saying that the ethnographic museums have a history tainted by colonialism, anthropology may deconstruct this history just as well as reproduce it. Contemporary anthropology is challenging stereotypes, not reproducing them.

The method of anthropological field work is by its very character relational and unhierarchical. Anthropological knowledge emerges from mutual projects between the researcher and those s/he works among. To be able to carry out his/her work the field worker is dependant on co-operation from his/her hosts and this makes anthropological field research joint undertakings.

Ethnographic museums foreground everyday experiences, and this enable the museums to become a counter force against officialdom and historical interpretations favoured by those in power. Ethnographic museums can provide a "voice" for those who are excluded from public arenas.

In successful exhibitions the visitors meet new and unexpected knowledge and perspectives; alternative formulations of the world. Ethnographic museums are not something one consumes as much as something one makes use of.

Finally, the two Stockholm anthropologists agree with Mirjan Shatanawi that ethnographic museums, regrettably, are commercial sites headed by managements giving priority to visitor figures rather than content. A major problem for the museums is that they are often run by administrators without experience of the societies and cultures that form the subject matter of the museums. Their focus is to adapt to markets, grant-providing ministries and public opinion. This has marginalised the anthropologists within the museums. The managers make the mistake to dispose of exactly the knowledge that could renew the ethnographic museums.